

GIPERTONIYA KASALLIGI VA UNING XALQARO KO'RSATKICHLARI

Xujaqulova Mehribon Umbarali qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Termiz filiali

Davolash fakulteti 4-bosqich talabasi

<https://orcid.org/0009-0005-7864-5524>

mehribonumaraliyevna@gmail.com

+998 88 038 75 25

Mavzuning dolzarbligi: Barchamizga ma'lumki, gipertoniya kasalligi bungi kunda qariyalar orasida keng tarqalgan kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu kasallik insonning yoshi o'tgan sari hayot davomida orttirilgan ko'plab kasalliklar, jismoniy zo'riqish va psixologik ta'sirlar (stress, depressiya) natijasida kelib chiqadi. Kasallik asosan, yurak-qon tomir sistemasi va nerv faoliyatining buzilishi bilan tavsiflanadi.

Mavzuning ilmiy asosi: **Gipertoniya** — bugungi kunda yurak-qon tomir tizimining eng keng tarqalgan kasalliklaridan biri hisoblanadi. Kasallik arterial qon bosimining ko'tarilishi bilan namoyon bo'ladi va ko'pincha uning ko'rsatkichi 140/90 Hg ustunidan oshib ketadi. Kasallik asosan 40 yoshdan kattalarda uchraydi, lekin so'nggi yillarda yoshlarda ham tez-tez kuzatilishi qayd qilinmoqda. Gipertoniya ayollar ham, erkaklar ham bir xil aziyat chekishadi. Bu kasallik yurak-qon tomir tizimi kasalliklari bilan kasallangan odamlar ichida yetakchi o'lim sabablaridan biri hisoblanadi. Kasallikning asosiy klinik belgilari, bu miya qon tomirlarining spazmi va torayishi tufayli bosh og'rig'idir. Shuningdek, ko'pincha quloqlarda shovqin, ko'rish o'tkirligining susayishi, holsizlik, uyquning buzilishi, bosh aylanishi, boshda og'irlik hissi, yurak urishining tezlashishi namoyon bo'ladi.^[1]

Yosh o'tib borgani sari insonlarda ateroskleroz rivojlanishi mumkin, bu o'zgarish fonida qon bosimining oshishi esa vaziyatni yanada jiddiylashtirib yuboradi. Bu hayot uchun o'ta xavfli hisoblanadi, chunki toraygan qon tomirlar orqali miya, yurak, buyraklarning bir qismiga qonning bormay qolishi yoki yetarli bormasligi kuzatiladi. Agar qon tomir devorlarida tromb va xolesterin to'planmalari bo'lsa, ular kuchli bosim vaqtida ajralib, kapillyar qon tomirlarda tiqilib, qon o'tishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Bu holda miokard infarkti yoki insult yuzaga keladi.

¹ <https://kun.uz/>

Ayollarda qon bosimi oshishiga sabab menopauza davridagi gormonal o'zgarishlar bo'lishi mumkin. Tuz, yoki aniqrog'i, unda mavjud natriy, shuningdek chekish, alkogolli ichimliklarni suiste'mol qilish, semizlik ham yurak-tomir tizimiga bosim o'tkazadi.^[2]

Tadqiqot va natijalar: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, gipertoniya ko'pincha qon aylanishi buzilishlari natijasida sodir bo'ladi. Yurak yetishmovchiligi ham uning sababchilari ro'yxatiga kiradi. Mazkur kasallik bemorlarda ikkilamchi kasalliklar rivojlanishiga turtki bo'lishi mumkin, masalan insult, yurak xuruji.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti statistikasi bo'yicha, dunyo bo'yicha 40-80 yoshdagi 1.28 mlrd aholi bugungi kunda gipertoniya kasalligidan aziyat chekmoqda. JSST ma'lumotlariga ko'ra, bu kasalliklar bilan kasallanish 40-60 yosh oralig'ida erkaklar va ayollar orasida bir xil ko'rsatkichlarga ega, ammo, 60 yoshdan so'ng bu kasallikning uchrash chastotasi ayollarda yuqori hisoblanadi.

JSST ma'lumotlariga ko'ra 1990-2019 yillar davomida ayollarda gipertoniya kasalligini mamalakatlar miqyosida o'sish ko'rsatkichi bo'yicha 9%lik natija bilan O'zbekiston 10-o'rinni band qilgan. Erkaklar orasida bu kasallikni rivojlanish ko'rsatkichi esa 15%ni tashkil qilgan va O'zbekiston 1-o'rinda turibdi.^[3]

Xulosa: 1990-2019 yillar oralig'ida gipertoniya kasalligi bilan kasallanish ko'rsatkichi O'zbekistonda yuqorilashib bormoq. Buning asosiy sababi sifatida, aholi turmush tarzining yomonligi, psixologik ta'sirlarni misol qilishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. M.F.Ziyayeva "Terapiya" Ilm Ziya 2017 yil
2. Абу Али ибн Сино. Тиб қонунлари. Тошкент, «Ибн Сино» нашриёти, 1999.
3. Абдулазиз Саиднуриддин ўғли. Ўзбек халқ табобатидан. –ТошКент: «Камалак», 1997.
4. Michael Stimpel Arterielle Hypertonie (1990)
5. M.S.Abdullxo`jayeva Patologik anatomiya (2012)
6. Abdig`affor Gadayev Ichki kasalliklar (2014)
7. https://uz.wikipedia.org/wiki/Gipertoniya_kasalligi
8. <https://kun.uz/news/2018/11/25/gipertonia-kelib-cikis-sabablari-asoratlari-tashis-va-davolas-usullari>

² <https://mymedic.uz/>

³ <https://www.who.int/ru/news/item/25-08-2021-more-than-700-million-people-with-untreated-hypertension>